

S. Kahamlyk, Phd, Senior Researcher
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

CULTURAL-EDUCATIVE CENTRES OF UKRAINIAN ORTHODOX HIERARCHS OF EARLY-MODERN TIME AS A FACTOR OF CONSOLIDATION OF UKRAINIAN PEOPLE

Cultural-educative centres in Kyiv, Chernihiv, Kharkiv and Perejaslav, which were created under the patronage of Ukrainian Orthodox hierarchs of Early-Modern time, are researched in the article. It was concluded that Ukrainian bishops, who stood at the head of Kyiv metropole and Chernihiv, Belgorod and Perejaslav dioceses, not only carried out the role of founders of Kyiv Academy and local collegiums, but also directed their activity, provided there material positions and skilled teaching body. Due to their patrons these educational and publishing centres served as leading cultural and educational institutions, which united all Ukrainian church and society elite. For this reason the activity of Ukrainian bishops played an important role in consolidation of Ukrainian people which had special meaning by incompetence of society elite under conditions of Russian policy of centralization.

Key words: Cultural-educative centres, Ukrainian Orthodox hierarchs, Factor of consolidation, Kyiv Academy, Collegiums, Educational and publishing centres.

УДК 323.113(=161.2) +378.6(430.129)УТГІ

К. Кобченко, канд. істор. наук
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕХНІЧНО-ГОСПОДАРСЬКИЙ ІНСТИТУТ У РЕГЕНСБУРЗІ-МЮНХЕНІ: ДО ІСТОРІЇ ТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТЕХНІКИ В ЕМІГРАЦІЇ

Український технічно-господарський інститут, відкритий у 1945 р. у Регенсбурзі та пізніше перенесений до Мюнхена, Німеччина, стає продовжувачем традицій Української господарської академії міжвоєнного періоду в Подєбрадах, Чехословаччина. На прикладі цієї єдиної в українському зарубіжжі навчально-наукової установи політехнічного профілю показано значення навчальних закладів діаспори не лише для підготовки фахових кадрів української, але також для національної консолідації українства за межами України.

Ключові слова: українська еміграція, переміщені особи (Ді-Пі), діаспора, вища освіта, політехнічна освіта, Німеччина, Український технічно-господарський інститут, національна консолідація.

Важливою складовою історії науки та освіти в Україні є діяльність науково-освітніх установ, створених представниками української еміграції як міжвоєнного періоду, так і у часи після Другої світової війни. Їм належить визначна роль у збереженні української інтелектуальної традиції у транснаціональному вимірі, у середовищі діаспори, а також і поширення знань про Україну в Західному світі.

Одним з таких закладів, який заслуговує на спеціальне дослідження його історії, є Технічно-господарський інститут (УТГІ), який діяв у Німеччині, спершу в Регенсбурзі, пізніше у Мюнхені, у період з 1945 по 2009 роки, пройшовши за цей час кілька різних етапів навчальної та наукової діяльності. УТГІ був спадкоємцем та продовжувачем справи евакуйованої з чеських Подєбрад Української господарської академії (УГА), проте період власної історії інституту, складної і драматичної, заслуговує на спеціальну увагу. У статті зроблено огляд історії УТГІ періоду його діяльності як насамперед навчальної установи.

Це питання є недостатньо висвітленим в історії української освіти, проте минуле інституту є досить добре задокументованим не лише в офіційних джерелах, але й у низці спогадів: збереження пам'яті про інститут є заслугою його викладачів та, особливо, випускників. Тому основу цього огляду складають документи власного архівного фонду УТГІ, який нині знаходиться в Україні [12], так і друковані джерела, пов'язані з його історією, насамперед видання інституту.

Історія Українського технічно-господарського інституту є цікавою та важливою сторінкою потужної інтелектуальної традиції української емігрантської спільноти. Її початок припав на період таборового життя української повоєнної еміграції, коли після Другої Світової війни в таборах для переміщених осіб (ДіПі – Displaced Persons) в Німеччині та Австрії у 1945–1950 рр. опинилося бл. 250 тис. українців, які уникли примусової репатріації до СРСР. Завдяки наявності серед повоєнних емігрантів значної кількості інтелектуалів – науковців, вчителів, письменників та журналістів (у таборах Ді-Пі в Німеччині та Австрії проживало понад 200 українських науковців) [8, с. 61], в умовах таборового життя "Західна Німеччина стала центром української еміграції –

осередком шкільництва, видавничої діяльності, різноманітних інституцій та угруповань" [4, Арк. 6]. Хоча швидко стало очевидним, що повоєнна Німеччина, керована західними союзниками, – це місце тимчасового перебування українських переміщених осіб, яким незабаром довелося шукати інших місць проживання, насамперед у США та Канаді, проте короткий т.зв. "табірний" період став моментом згуртування наукових та інтелектуальних сил та їхньої високої культурної активності.

Ось як завдання української еміграції та насамперед її інтелектуальної частини визначали організатори однієї з українських вищих шкіл періоду Ді-Пі: "Завдання української еміграції, як еміграції політичної, полягає не тільки в ознайомленні чужинців з українською проблематикою, але в організації політичної акції та в підготовці кадрів для відбудови Української Держави і зруйнованого господарства України" [13, с. 4].

Однією з таких інституцій став УТГІ, у якому поєдналися досвід та здобутки інтелектуалів міжвоєнної УГА та інтелектуальна потуга нової, третьої хвилі політичної еміграції. Непростий час Ді-Пі, який позначився в житті української емігрантської громади непевним становищем й матеріальними нестатками, водночас став періодом її бурхливої наукової та культурної потуги. У повоєнній Німеччині зустрілися представники різних поколінь еміграції, вихідці з різних регіонів (дві третини українських Ді-Пі склали галичани, близько третини – уродженці радянської України), люди з різним досвідом Другої світової війни та відмінними політичними поглядами. У цій неоднорідній спільноті відбувалося згуртування сил для розбудови національного життя, формулювалися проекти консолідації закордонного українства, в яких національна освіта займала визначне місце.

"Відродження України, її господарський розвиток та піднесення добробуту українського народу зумовлені не тільки політично-національними змаганнями української державно-визвольної боротьби, але й систематичним творенням українських фахових сил на всіх ділянках національно-суспільного життя. Зокрема виникає неминуча потреба підготування українських висококваліфікованих фахових кадрів в царині економіки й техніки та поширення серед українців практичних техніко-господарських знань. Витворення таких фахових

кадрів, як і розвиток української науки та науки в царині технічних та економічних знань, залежать в першу чергу від існування та науково-педагогічної чинності українського високого технічного шкільництва, рівного по своїх завданнях західно-європейським політехнічним школам та американським технічним університетам, але з пристосуванням до наших національних потреб та можливостей" [3, арк. 120].

Національна освіта розглядалася її організаторами як важливий чинник консолідації українства за кордоном – спільноти, яка мала розбудувати майбутню українську державу. Фактично сфера освіти розглядалася як інтелектуальний фронт боротьби за майбутню національну державність. "Факт існування і діяльність УТГІ, це не більше не менше як пряме і безпосереднє продовження українських визвольних змагань у формі виховання інтелектуальних висококваліфікованих українських патріотів" [6, с. 1].

УТГІ бере свій початок у 1932 р., коли він був створений в статусі інституту заочного навчання при УГА. За період до 1945 р. в УТГІ навчалось 8 тис. студентів. Під час та після евакуації академії з Подєбрад напередодні наступу Червоної армії в квітні 1945 р. більшу частину його майна було втрачено – вагони, в яких перевозилися взяті з собою речі, згоріли, а залишене в Подєбрадах для передачі чеському музею майно було частково конфісковане радянськими посадовцями буцімто для Української Академії Наук, а почасті знищене чи розграбоване [1, арк. 8–9]. Попри те, що професори мусили покинути, у зв'язку із військовими подіями, свої матеріали і праці, багато що починаючи з нуля, вони активно взялися за відтворення цієї вищої школи на новому місці.

Опинившись, як і решта переміщених осіб, на території зайнятої союзними військами Німеччини, а саме в Баварії – американській окупаційній зоні – УТГІ зусиллями свого викладацького персоналу вже 28 червня 1945 р. отримав від американської окупаційної влади дозвіл на відновлення своєї діяльності у місті Регенсбург – важливому осередку українських Ді-Пі [2, арк. 6]. Очільники інституту пишалися тим фактом, що "в той час, коли розпочав свою шкільно-навчальну працю УТГІ, ще не діяли жодні німецькі університети" [6, с. 1].

У дещо новому статусі цей навчальний заклад продовжив свою працю для українства, яке і після Другої світової війни продовжувало залишатися бездержавною нацією, а чисельність українців, які не бажали вертатися до СРСР, значно зросла. Тому питання національної освіти й підготовки кадрів для розбудови української держави набувало більшої актуальності, особливо зважаючи на те, що перший час по війні, із зростанням суперечностей між союзниками, багато хто плекав надії на швидку перемогу також над радянським тоталітарним режимом. Тому кінцевою метою національної освіти на еміграції було "Усебічне вивчення стану й потреб України, зокрема проблем господарського характеру, та основних підстав відбудови Української демократичної держави по звільненні України від більшовицької окупації" [2, арк. 30].

Відповідно до цього формувалася й безпосередні цілі Українського технічно-господарського інституту: "УТГІ має своїм завданням: бути огнищем наукового й культурного поступу для Українського народу; дати своїм студійникам можливість набути докладні теоретичні й практичні знання й підготувати їх як до самостійних наукових досліджень, так і до творчої технічної чинності; дати практичні знання і відомості ширшим колам українського громадянства" [2, арк. 6].

Оскільки ця вища школа була насамперед орієнтована на підготовку фахівців для українського господарства, навчання було орієнтоване на вивчення українсь-

ких реалій: "Тому не можемо рабськи наслідувати пляни навчання, програми чужих шкіл, але мусимо творити пляни й програму оригінальну, відповідну до потреб і особливостей українських земель та укр. люду" [10, с. 2]. Водночас було зрозумілим, що випускники мають бути готовими застосувати свої знання, працюючи в країнах свого мешкання. У той же час українські вищі школи в еміграції розглядалися як осередки наукової праці в різних галузях українознавства.

Новий імпульс діяльності Інституту було дано також завдяки залученню нових сил викладачів, що належали до повоєнної, Третьої хвилі української політичної еміграції й принципово не бажали вертатися до радянської України. "УТГІ являє собою науковий осередок української демократичної еміграції, що, не погоджуючися з політичною системою тоталітарного більшовизму, ще в 1920 р. емігрувала з України. Нині, по закінченні Другої світової війни – значно поповнилася новими силами українських науковців та фахівців, що до кінця останньої війни працювали у високих школах, дослідних установах та в господарських підприємствах України" [2, арк. 27]. Таким чином, українська повоєнна емігрантська громада була місцем, де вперше зійшлися разом представники різних частин України із відмінним політичним досвідом, прагнучи витворення з цих гетерогенних сил органічної національної спільноти.

Свої завдання Інститут реалізовував шляхом організації факультетів за зразком вищих політехнічних шкіл. Також під егідою Інституту було організовано професійні школи та курси, які здійснювали "фаховий вишкіл серед української еміграції з метою підготовки молоді й старших людей для практичної праці в майбутніх місцях їх осідку". У 1947–48 рр. таких шкіл було 61 [2, арк. 27]. Також було організовано загальноосвітні курси та короткотермінові практичні курси з окремих предметів, насамперед мов [2, арк. 6].

Інститут працював у складі п'яти факультетів: агрономічно-лісового (з відповідними двома відділами), інженерного (відділи будівельний і хімічний), економічного, ветеринарного й фармацевтичного. Більшість підрозділів були зосереджені і працювали у Регенсбурзі, проте деякі в інших місцях – як, приміром, ветеринарно-зоотехнічний відділ у Мюнхені [2, арк. 63в]. Окремі ж фахові школи працювали по різних містах Баварії, в яких знаходилися табори зі значною кількістю українців, такі як Аугсбург, де діяв агрономічний технікум.

Упродовж чотирьох років (1945–1949) у секторі аудиторного навчання працювала 191 особа педагогічного персоналу; на липень 1949 р. навчання завершили 185 студентів. При цьому найбільше було агрономів (72) та фармацевтів (82), за ними йшли ветеринарні лікарі (14) та лісівників (11). Диплом у цей час також здобули три хіміки, два економісти та один будівельник. Науковий ступінь доктора було надано 11-ти особам [2, арк. 26–27]. Водночас діяв науковий сектор інституту, готуючи дослідні праці та навчальні видання, переважно з українки, виходили друком "Наукові записки" та "Наукові бюлетені" УТГІ. Заочно упродовж цих 4-х років навчалось 1599 осіб – "предметами студій були мови (головно – англійська, також французька), економічні й політичні науки, україніка та різні технічні предмети" [2, арк. 27]; було також підготовлено бл. 3 тис. фахівців середнього і нижчого ступеня [2, арк. 29]. Лише упродовж 1947 р. було видано бл. 50 підручників [3, арк. 12].

Крім завдань освітньої та фахової підготовки українських емігрантів, велике значення надавалося політичній освіті: "поширення ідей і вияснення значення правдивого демократизму з погляду моралі й справедливості у внутрішніх суспільно-політичних відносинах та в інтересах добра особи"; особлива роль у цьому сенсі відво-

дилася прикладу США як країни з найбільш розвиненими принципами демократизму [2, арк. 28]. Також своїм завданням очільники інституту визначали популяризацію "засад християнської моралі" [2, арк. 30].

Альтернативною формою навчання для українських переміщених могли бути студії в університеті УНРРА в Мюнхені, який мав міжнародний характер і був відкритий для усіх переселенців. Проте для багатьох студентів-українців освіта у національній школі більш привабливою. Деякі українці, що опинилися в повоєнній Німеччині та Австрії, щоправда, віддавали перевагу навчанню у тамтешніх університетах та високих школах, особливо ті, хто вже навчався в них раніше – перед чи під час Другої світової війни. Причинами цього було прагнення кращого рівня навчання, ніж той, який могли запропонувати еміграційні освітні осередки, адже, за деякими оцінками, "в тодішніх обставинах, із прорідженим або імпровізованим професорським складом, без бібліотек і постійних приміщень, зі студентами сумнівних кваліфікацій, ці заклади були лише сурогатами справжньої університетської освіти" [9, с. 107]. З цим важко не погодитись по суті, адже можливості відтворення повноцінної освіти в умовах таборового життя української громади були досить обмеженими. Проте одним із здобутків цих шкіл, включно з УТГІ, було збереження наукового потенціалу українських інтелектуалів та надання їм можливості його застосування, а також і згуртування навколо них значної частин українського студентства – недаремно випускники УТГІ тривалий час після закінчення навчання з теплою і вдячністю згадували свою Alma Mater.

Період (1945–1949) був апогеєм діяльності УТГІ як навчальної установи, адже починаючи з 1949 р. відбувався масовий від'їзд як студентів, так і викладачів інституту за кордон – насамперед у США та Канаду. Та навіть і ці, як може здатися на перший погляд, скромні результати діяльності УТГІ є значними, якщо взяти до уваги умови, в яких працював інститут: він не міг забезпечити своїм викладачам гідної оплати праці: персонал УТГІ, працюючи з ідейних мотивів, задовольнявся скромною винагородою [2, арк. 46].

Джерелами існування для більшості як викладачів, так і студентів була допомога від організацій, що опікувалися біженцями та переміщеними особами (УНРРА-ІРО), яка полягала у наданні помешкань, виділенні одягу та продуктів. Тоді як сам інститут функціонував за рахунок плати за навчання та пожертв, які йшли, зокрема, на підтримку студентів, що не могли самостійно оплачувати студії. З цією метою в 1947 р. було відновлено Товариство підтримки УГА (ТПУГА), яке раніше діяло в Чехословаччині. Його завдання полягало у зборі коштів серед української громади на користь інституту, а головою було обрано відомого громадського і кооперативного діяча проф. Юліана Павликовського [3, арк. 15].

Керівниками УТГІ у цей час були: директор – професор хімії Сергій Комарецький, надалі ректором став професор соціології та агрономії Віктор Доманицький (з 25 січня 1946 р.), якого в листопаді 1947 р. змінив проф. д-р h.c. лісових наук Борис Іваницький – колишній ректор УГА [5, с. 50–51]. Після смерті останнього в м. Детройті, США, у квітні 1953 р. професорська рада Української Високої Політехнічної Школи на своєму засіданні січня 1953 р., обрала ректором проф. д-ра Петра Савицького, який працював в УТГІ від 1947 р. [11, с. 11].

Свого роду апогеєм діяльності УТГІ як навчально-наукової установи періоду Ді-Пі стало урочисте святкування у травні 1947 р. 25-річчя УГА–УТГІ, на яке зібралися члени української громади, були присутні також представники німецьких кіл та американської адміністрації. На цей час інститут мав 600 студентів та "розсяглий ака-

демічний персонал, zatrudнюючи 150 професорів, доцентів, лекторів і асистентів" [3, арк. 12]. Ювілейні святкування завершилися святковою Академією-Концертом у Великій залі м. Регенсбурга, переповненій гостями.

З нагоди Ювілею відбувся Другий з'їзд випускників (абсолютентів) УГА та новітніх випускників УТГІ, які з'їхалися з усієї Баварії та англійської окупаційної зони – загалом близько сотні осіб. Головою Товариства абсолютентів було обрано "діяльного та енергійного" інженера Шабельського. Загалом активність об'єднаних у товариство випускників УГА–УТГІ є важливою складовою історії цієї вищої школи: вони не лише підтримували її, але й виступили її літописцями, друкуючи власний бюлетень. "Це Т-во бувших вихованців Школи особливо близько бере до серця долю своєї Alma Mater і стоїть на сторожі її інтересів." [3, арк. 15]. Навіть переїхавши за океан, випускники національної політехніки зберігали зв'язок між собою і зі школою, утворивши відповідні товариства у Канаді та США.

Водночас відбувалася зміна поколінь в середовищі емігрантів-інтелектуалів. "Оглядаючи життя і працю Академії-Інституту на протязі чверть століття існування, професорська рада мусила констатувати з великим болем і сумом відхід у вічність цілої низки членів педагогічного персоналу УГА–УТГІ, організаторів Школи і технічних працівників її. Так, за цей час померло 20 професорів, 6 доцентів, 9 лекторів, всього 43 особи. Між ними низка визначних особистостей і людей великих загальнонаціональних заслуг, як Євген Чикаленко, проф. Софія Русова, доц. Ольгерд Бочковський, проф. Микита Шаповал, проф. Іван Шовгенів, проф. Дмитро Антонович, проф. Василь Біднов, проф. Олександр Лотоцький, проф. Кость Мацієвич, проф. Володимир Старосольський, проф. Максим Славінський та інш." [3, арк. 15].

У зв'язку з масовим від'їздом студентства і частини викладачів за океан та розпорощення тих, хто залишився, по різних містах Німеччини, вже у 1951 р. викладацька діяльність УТГІ була значно обмежена й полягала переважно у здійсненні предметних та дипломних іспитів. Тим не менше УТГІ продовжував працювати, хоч обсяги праці значно зменшилися. У 1951–52 рр. кількість викладачів дорівнювала 36 особам, тоді як студентів було 63, серед них 5 дипломників і 3 докторанти, які закінчували студії [11, с. 8]. У зв'язку з вирішенням питання переміщених осіб за рахунок їхнього від'їзду до інших країн, подальше існування УТГІ ставилося в залежність від вирішення життєвої ситуації персоналу, який залишився в Німеччині, проте більше не отримував допомоги ІРО й мусив організувати власне життя. У результаті пошуків нових форм існування Інститут у 1950 р. переїхав з Регенсбурга до Ульму, потім до Аугсбурга, врешті у 1952 р. остаточно зупинившись у Мюнхені. Із зменшенням аудиторних занять та кількості студентів головна діяльність співробітників інституту зосереджувалася у науковій площині, завдяки чому УТГІ все більше набував характеру та статусу науково-дослідної установи, який був офіційно закріплений за ним у 1960-ті роки.

Проте рішення співробітників інституту залишитись в Німеччині не було само собою зрозумілим: наприкінці періоду Ді-Пі його професори активно шукали можливості розмістити інститут в інших країнах, де були українські емігрантські громади та наукові осередки. Так, розглядалася плани перенесення УТГІ до Франції, де передбачалося придбати для інституту власну будівлю, проте їм не судилося справдитись, як і намірам передислокації інституту до Лондону [2, арк. 45]. Але найбільш активно обговорювалося питання перенесення УТГІ до США, куди переселилася значна кількість студентів та більшість викладачів інституту, шляхом створення там його представництва – за умови збереження

німецького центру. Проте така ідея зрештою зазнала краху. Однією з головних причин цього була необхідність зміни у США статусу цієї навчальної установи, яка мала, на думку її керівництва, лишатися українською еміграційною інституцією: "під теперішню пору в Західному світі тільки в Німеччині, завдяки політичній ситуації й законним приписам єдино можливістю існування Української Високої Політехнічної Школи – УТГІ, як азильної (тобто такої, що отримала прихисток) автономної української школи, тоді, коли в інших країнах поселення нашої еміграції, через відсутність правних підстав, втрачала свій азильний автономний характер" [12, с. 17].

Професорська рада інституту прагнула будь-що зберегти цю унікальну інституцію із її значними напрацюваннями, адже це був єдиний український навчальний заклад політехнічного профілю за кордоном: вищі технічні школи на теренах радянської України, хоча й із добрим фаховим рівнем, представники діаспори не могли вважати національними начальними закладами. Крім того, нові часи вимагали й нових відповідей: з переходом політичного протистояння владних систем та політичних блоків у стан Холодної війни ставало очевидним, що швидкої перемоги над СРСР не буде і слід готуватися до тривалого протистояння із ним. Тож місія закордонного українства зі збереження національного наукового потенціалу та підготовки до розбудови незалежної України мала бути орієнтованою на тривалу перспективу. У цьому сенсі, крім підготовки національних наукових кадрів, особливу увагу українські науковці почали приділяти контактам із зарубіжними колегами та поширенню знань про Україну в Західному світі.

Завершення короткого, але насиченого подіями періоду таборного життя переміщених осіб стало випробуванням для усіх українських навчальних та наукових закладів на еміграції. З початком 1950-х років науково-дослідні установи були перенесені та створили нові потужні центри у США чи Канаді (НТШ та УВАН). З навчальних закладів зберігся та зміг продовжити діяльність

Українських вільний університет у Мюнхені, який працює донині. Майже всі інші вищі школи таборного часу припинили існування. У цьому сенсі доля УТГІ є особливою – залишившись у Німеччині, цей інститут продовжив існування як наукова установа, остаточно склавши свої повноваження та припинивши діяльність уже в 2009 р., після виконання одного з ключових завдань української еміграції – проголошення Україною незалежності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архів НаУКМА. Ф. 11 (Український технічно-господарський інститут). – оп.1. – спр. 4. (Інформації про евакуацію УТГІ з території ЧСР, залишене майно). – 9 арк.
2. Архів НаУКМА. Ф. 11. – оп. 1. – спр. 11 (Меморіали про стан та організацію роботи УТГІ, 1945–1951) – 61 арк.
3. Архів НаУКМА. Ф. 11. – Оп. 1. – Спр. 29 (Матеріали про відзначення 25-річчя УТГІ). – 121 арк.
4. Архів НаУКМА. Ф. 11. – Оп. 1. – Спр. 33 (Протоколи засідання ректорату, 1946–1985). – 51 арк.
5. Борис Іваницький [Некролог] // Вісті УТГІ, Ч. 16–18, квітень 1953 р. – С. 50–51.
6. Бюлетень абсолювентів УТГІ. – Н.Й. Грудень 1965 р. Ч. 32. 20-ліття аудиторного навчання в УТГІ, 8 с.
7. Васюк В. Спогади // Вісті УТГІ, 1953, № 16–18, с. 24–26.
8. Винар, Любомир. Відродження українського наукового життя після Другої світової війни: 1945–1952 // Наукові записки Національного університету "Острозька академія": Історичні науки. – Вип. 9: Матеріали Другої міжнародної наукової конференції "Українська діаспора: проблеми дослідження". – Острог: РВВ Національного університету "Острозька академія", 2007. – С. 60–70.
9. Волчук, Роман. Спомини з повоєнної Австрії та Німеччини. – К.: Критика, 2004, 143 с.
10. Доманицький В. Новорічне слово ректора УТГІ // Вісник УТГІ. – Січень 1947 р. Частина I. – с. 1–6.
11. Звідомлення із чергового 12-го засідання Професорської Ради Вісти Української Високої Політехнічної Школи – УТГІ, що відбулося дня 10.I. 1953 р. //, Ч. 16-18, квітень 1953 р. С. 4-11.
12. Комунікат Ректорату Української Високої Політехнічної школи УТГІ в справі її 30-річної діяльності та планів на майбутнє... // Вісті УТГІ 1953 С. 16–17.
13. УЕВШ. Шість років української Економічної Високої Школи в Мюнхені (1945–1951). *Ukrainische Wirtschafts-Hochschule in München*. München 1951, 24 с.
14. Ярошенко Тетяна. До історії одного архіву: фонди українського технічно-господарського інституту в Мюнхені – відтепер у Могилянській книгозбірні // Вісник книжкової палати, 2011. – № 1. – С. 25–28.

Стаття надійшла до редколегії 12.09.16

K. Kobchenko, PhD, Research worker,
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

TECHNICAL-HUSBANDRY INSTITUTE IN REGENSBURG-MUNICH: TO THE HISTORY OF CREATION OF THE NATIONAL UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES IN EMIGRATION

Ukrainian technical-husbandry institute opened 1945 in Regensburg and later replaced to Munich was the follower of traditions of the Ukrainian Economical Academy of the interwar time in Podesbrady, Czechoslovakia. On the example of this only one Ukrainian University of applied sciences abroad the role of the higher schools of Diaspora in the processes of preparing of professional workers in Ukrainian as well as for consolidation of the Ukrainians abroad is shown.

Key words: *Ukrainian Emigration, Displaced Persons, Diaspora, Higher Education, Applied Sciences' Education, Germany, Ukrainian Technical-Husbandry Institute, National Consolidation.*

УДК 398(=161.2):[056.157(47+57)]

Ростислав Крамар, канд. філол. наук
Варшавський університет (Варшава, Польща)

ДО ПИТАННЯ ПРО РАННІ ПУБЛІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО АНТИРАДЯНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

Український політичний фольклор антирадянського спрямування став предметом зацікавлення фольклористів уже на ранніх етапах його функціонування, тобто в 1920–1930 рр. Комуністичний репресивний апарат переслідував носіїв і збирачів такого фольклору; як ворогів радянського устрою, тому наукове опрацювання зібраних фольклористами матеріалів було штучно перерване на кілька десятиліть. Сучасні дослідники українського політичного фольклору покликаються на повоєнні еміграційні збірники антирадянської народної творчості як на найбільш ранні публікації такого типу. У статті показано, що український антирадянський фольклор доволі часто публікувався на шпальтах міжвоєнної еміграційної преси, а також в українській пресі періоду німецької окупації.

Ключові слова: *політичний фольклор, УРСР, еміграція, преса, німецька окупація.*

Український антирадянський фольклор став предметом зацікавлення фольклористів уже на ранніх етапах його функціонування, тобто в 1920–1930-ті роки. Про те, що тодішні збирачі усної народної творчості

реєстрували зразки такої словесності свідчать численні матеріали, надіслані на межі 1920–1930 років краєзнавцями та фольклористами-аматорами до Етнографічної Комісії Всеукраїнської Академії Наук [1, ф. 1–6]. Частів-